НОСТАЛГИЯ И ЛИРИЧЕСКИ РЕАЛИЗЪМ

Тези "ценности" у един повествовател не можем да открием в понятията, взаимосвързаните изрази или тезите. Тъй като не е есеист или пропагандатор, истинският повествовател се изразява чрез разкриване на същността на своето битие, доколкото това не звучи прекалено архаично. Така *духовните стойности в прозата на Капор* бих могъл да идентифицирам със състояния, които трайно се отразяват в неговите книги: потребност от нежност, любов и разбиране, топлина и сърдечност, приятелство, благородство и съдействие, след това липса на насилие, грубост и мръсотия... което е обратната страна на споменатата потребност. Нека не се казва, че това са "общи места" (баналности), те са такива: но колкото и да са общи и вечни, толкова са и прогонени от (нашата) по-нова художествена проза или от онази, която желае да се обяви за такава! Обезчовечената епоха се гордее с обезчовечена литература, аморални писатели ни насилват с мръсотиите на своите души, критика с объркани критерии пада ничком пред всяка низост, погрешно смятайки я за нова висота! Именно за това прозата на Капор беше приета от читателското съсловие като последен оазис, в която човешката потребност за чистота и топлина още изобщо може малко да се утоли. *Основните, следователно общи места на човешката емоционалност и чувствителност, но, разбира се, изразени чрез съвсем специфична авторова митология, винаги са необходим стожер за всяка литература, която мисли да просъществува.* Всичко друго служи за заблуда на простотията!

Капор, по такъв начин, дори и против волята си, е борец за трайни ценности: онова, мръсното, е паднало в

част от другите, а на него собственото същество му е отредило да представя изгубени неща. Затова неговият глас е така открояващ се сред врявата на съвременната ни литература, затова стана възможно определени ценности да се провъзгласят за *капоровски*! При това обикновено се има пред вид настроението на някаква проза, доколкото тя е дефинирана с носталгия, градска митология, духовитост, ескизност, известна сантименталност и други подобни. Говори се, следователно, за структурни и стилистични особености, които вече са прераснали в тип "капоровска" проза, но още повече, макар и несъзнателно, се намеква за ценности, които този писател пръв е открил и наложил... За да се доближим още повече до въпросните ценности, не е излишно да си послужим тъкмо със споменатата инверсия, а именно чрез бегло разкриване на "капоровското настроение", от другата страна на всяка критично-теоретична прецизност.

Носталгията по миналото е дотолкова съществен елемент от емоционалността на Капор, доколкото това изобщо е опорна точка за всеки писател, който не е футуролог! Повествованието по дефиниция се основава на онова, което се е случило, което е минало, на онова, което провокира, пресъздава, на онова, което се призовава за търсене на изгубеното време. Делото на Капор всъщност по време съвпада с онова течение, което модно тръгна в "операция носталгия" на планетарно равнище, но мисля, че той не е съществено дефиниран от него. Това съвпадение благоприятства за неговата популярност, но е определено по-тайно от нея! "Негативното", което нашата критика мисли, че е открила в тази капоровска носталгия по четирийсетте и петдесетте години, обаче, е онова, с което тя не е свикнала. Става дума за всеобхватната ситуираност на повествованието на Капор, за абсолютната "конкретност" на неговите данни, за

реализма на носталгията, който превръща всичко в разпознаваемо. По стъпките на най-добрата световна проза, Капор държи своето повествование здраво приземено, така че четеното е непосредствено обновяване на действителността в пропорциите на "измислен" разказ. Такъв вид писане не е познат в нашата по-нова литература, та затова в някои кръгове е оценено като "репортьорско", "повърхностно" (обърнете внимание: затова, че е прецизно в посочването на конкретни детайли, затова е повърхностно!), а неговата сила да развълнува е сгромолясана до евтина носталгия. За щастие, възстановявайки в *Провинциалист* и във *Фолиранти* четирийсетте и петдесетте години, Капор е събрал такава *колекция автентични картини*, че сега поне можем да узнаем единствено от тази колекция как сме живели! *Неговият лирически реализъм ни служи като колективен калейдоскоп, като "книга-писмо", като "дневник", като "книга-хербарий"*, както сам обръща внимание на това във *Фолиранти*.

Защо казвам "лирически реализъм". Защото, напук на цялата познаваемост на миналото, въпреки всички сложни данни, които точно определят едно време, Капор не лишава своя разказ от нужната доза "поетичност" или, както би казал той "фалшива непринуденост". Не му е до това да демистифицира нещо или някого докрай, защото съзнава това, че би изпаднал в груб реализъм, който е отдалечен само на крачка от вулгарността, примитивизма и низостта. Пак бих цитирал думите на Ромен Гари (от книгата *La nuit sera calme*, Gallimard, 1974): "Човек без човешката митология е варварин. *Не можем да демитизираме човека, без да стигнем до духовната нищета, а духовната нищета е винаги фашистка, защото, когато съществува духовната нищета, тогава няма причина да се въздържаме.* Цивили-

зациите винаги са били поетичен опит, независимо дали става дума за вяра или братство, да се измисли мит за човека, една митология на ценности, и да се направи опит да живеем в този мит, или поне да се приближим до него, да го въплътим в рамките на едно общество". Лиричното в реализма на Капор, това е порция въображение, поетично, конвенционално, което придава на миналото неговото митологично измерение, следователно човечност, която само особи, влюбени в духовната нищета, могат да считат за "сантиментален баласт".